

6. Зовнішньоекономічна діяльність [Електронний ресурс] / Державний комітет статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

7. Шевченко Л.В. Перспективи розвитку експортно-імпортних операцій між Україною та ФРН / Л.В. Шевченко // Вісник Хмельницького національного університету. – 2007. – № 6. Т. 1 (98). – С. 126 – 129.

УДК 657.24; 06.05

М. М. ШЕСТЕРНЯК

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СПІЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПРАВОВОМУ ПОЛІ УКРАЇНИ

У статті проведено критичний аналіз теоретичних постулатів щодо сутності спільної діяльності. Запропоновано власний підхід до визначення даної дефініції із подальшим виокремленням притаманних їй ознак.

An article contain critical analyze of theoretical postulates about essence of combined activity. Individual approach was offered to define present category with further detach of characteristics property.

В статье проведен критический анализ теоретических постулатов, которые рассматривают суть совместной деятельности. Предложен личный подход к определению этого понятия с дальнейшим выделением его особенных примет.

Ключові слова: *спільна діяльність, змішане товариство, стратегічні альянси, договір про спільну діяльність.*

Глобалізація ринкової системи господарювання об'єктивно зумовлює удосконалення спільної діяльності вітчизняних та зарубіжних підприємств, що пов'язано з нарощуванням національних та залученням іноземних інвестицій, обсяг яких в сучасних умовах неухильно знижується, зважаючи на внутрішні чинники, зокрема економічну та політичну нестабільність, яка супроводжується зниженням ВВП, зростанням інфляції і стагнацією економіки, а також зовнішні фактори, що зумовлені масштабною світовою фінансовою кризою. Відповідно, спільна діяльність залишається одним із основних каталізаторів економічного зростання та загального добробуту, і потребує детального дослідження та вивчення, враховуючи реалії сьогодення.

Варто зауважити, що значна кількість наукових праць присвячена згаданій проблематиці, проте в основному дослідження вчених торкаються питань спільного підприємництва, спільних підприємств та залучення іноземних інвестицій, а спільна діяльність розглядається поверхнево, причому її визначають як форму іноземного інвестування і часто ототожнюють із спільним підприємництвом [1 – 5], що в контексті даного дослідження є дискусійним. На нашу думку, спільна діяльність є універсальною формою розвитку господарських зв'язків, що породжує потребу її наукового осмислення, дослідження економічної природи й обґрунтування сутності.

З історії економічної думки відомо, що у наукових джерелах часів радянської доби акцентується увага на співробітництві соцкраїн з іншими державами соціалістичного табору, а спільна діяльність як у середині, так і за межами СРСР взагалі не розглядається.

На противагу, після розпаду СРСР, у економічній літературі з'являються дискусії щодо сутності спільної діяльності. Так, М.М. Богуславський та І.А. Грінгольц ототожнюють спільну діяльність з спільною підприємницькою діяльністю [2; 3].

Н.Н. Вознесенська розглядає два поняття: підприємство змішаної економіки (національне) і змішане, називаючи його спільним підприємством, у якому приймає участь іноземний капітал [6]. Проте, визначення спільної діяльності вона не надає.

В свою чергу, Г.Е. Авілов визначає правові форми, які набуває спільна діяльність у зарубіжних країнах, зокрема в континентальній Європі, Великобританії та США (корпоративні та близькі до них, а також договірні форми спільної діяльності підприємств), виокремлює ознаки спільної діяльності [7], проте не конкретизує питання щодо сутності та суб'єктів спільної діяльності.

В наукових працях Н.Г. Дороніної та Н.Г. Семілютіної [8] також проводиться

дослідження спільної діяльності. Так, значну увагу Н.Г. Дороніна [4] присвячує аналізу терміну “joint venture”, що застосовується у зарубіжному законодавстві. В свою чергу, понятійної визначеності спільної діяльності автор не надає, як і не виокремлює умов її провадження у вітчизняній практиці.

На якісно новому рівні досліджує сутність спільної діяльності С.Н. Кацура [9]. Автор трактує спільну діяльність за аналогією із марксистським баченням сутності грошей через їх функції, де К. Маркс констатує, що функції грошей впливають з їх сутності, а не навпаки. Враховуючи зазначений підхід, С.Н. Кацура розкриває економічний зміст спільної діяльності через економічні функції, виділяючи відповідно такі:

- 1) усупільнення виробництва;
- 2) формування та розвиток ринку;
- 3) реалізація плановірності на новій основі;
- 4) реалізація регіональних резервів економічного та соціального розвитку [9, с. 5 – 6].

У свою чергу, А. С. Гальчинський, П. С. Єщенко та Ю. І. Палкін розглядають спільну діяльність як одну із форм підприємництва та виділяють наступні її економічні функції:

- 1) творчу;
- 2) ресурсну;
- 3) організаційну [10, с. 258].

На наш погляд, трактування сутності спільної діяльності в контексті економічних функцій спотворює зміст даного поняття, оскільки спільна діяльність є основою для реалізації зазначених функцій.

Сучасні науковці, зокрема Н. О. Рак, розглядають спільну діяльність як одну з організаційно-економічних форм спільного підприємництва, зосереджуючи увагу на дослідженні даної форми господарювання [11, с. 6].

В. Батіщев зазначає: “Спільна діяльність – це умовне утворення, яке не має жодних прав і зобов’язань, в тому числі і перед бюджетом” [12, с. 39]. Таке твердження є дискусійним, адже, на наш погляд, якщо стверджувати, що спільна діяльність є аморфною, то не слід проводити її облік, і відповідно отримувати доходи від її здійснення, що суперечить чинному законодавству в частині виділення спільної діяльності зі створенням юридичної особи.

Л. В. Торгова та О. В. Хитра уникають конкретного трактування сутності спільної діяльності, висвітлюючи через призму притаманних їй рис, зокрема: “Збереження виробничої індивідуальності кожного з партнерів; активне співробітництво у сферах розробки, виробництва та реалізації продукції” [13, с. 315].

На противагу, В. В. Резнікова розкриває сутність спільної діяльності через призму правового законодавства, пов’язуючи спільну діяльність із поняттями “кооперації” та “спільного підприємництва” [14, с. 7].

В свою чергу, у зарубіжній літературі спільну діяльність називають “joint ventures”, “mixed companies” та “strategic alliance”. Проте, дані поняття є різними за своїм змістом.

Так, поняття “joint venture” почало використовуватись у статтях Римського договору наприкінці 80-х років, під ним розуміють спільне виробництво та збут [2, с. 132], а також “спільне починання” або спільну підприємницьку діяльність [3, с. 16], і трактують як будь-яку правову форму об’єднання зусиль і засобів декількох осіб для досягнення певної мети, незалежно від того, до якої держави вони належать [4, с. 292]. Поряд із цим, термін “joint ventures” застосовують для визначення будь-яких організаційно-правових форм ведення господарської діяльності кількома особами, що базується на основі договору.

В свою чергу, Л. В. Торгова та О. В. Хитра зазначають: “У західній літературі стосовно спільних підприємств вживають, як правило два терміни: “joint ventures” і “mixed companies” [13, с. 312].

О. О. Бідюк також звертається у своєму дослідженні до західної економічної літератури, зокрема до терміну “joint ventures”, проте проводить аналогію даного поняття із спільним підприємством [15, с. 17].

В зарубіжних джерелах даний термін розглядається у більш вузькому значенні для характеристики тільки певної категорії підприємницьких структур. Зустрічається також трактування “joint ventures” як різновиду партнерства. Така співпраця учасників спільної діяльності обмежується реалізацією, як правило, одного проекту чи здійсненням тільки певних господарських операцій [16].

У свою чергу, федеральне податкове законодавство ототожнює “joint ventures” з партнерством [17]. На противагу, інші дослідники вбачають між партнерством та “joint ventures” певні відмінності:

- 1) учасники “joint ventures” можуть пред’являти в суді вимоги один до одного із спільно укладених контрактів; партнери ж такої можливості не мають;
- 2) у “joint ventures” не виникає тривалих відносин між учасниками;
- 3) права учасників “joint ventures” значно обмежені ніж повноваження партнерів.

Окрім того, дана категорія науковців вважає “joint ventures” оригінальною формою комерційних організацій [18].

В свою чергу, термін “mixed companies” за своєю сутністю відповідає вітчизняному товариству, заснованому на змішаній формі власності. Економічний зміст “mixed companies” передбачає спільне володіння капіталом та активами, спільне управління ними, спільний розподіл прибутку, уникнення та диверсифікації ризиків і понесення витрат внаслідок збиткової діяльності відповідно до частки у статутному капіталі. Проте, науковці по різному визначають дане поняття. Так, Н.Н. Вознесенська трактує змішане товариство як особливу форму використання іноземного капіталу, при якій дотримуються інтереси обох сторін (держави-реципієнта та вкладника капіталу) [6, с. 12]. Л. В. Торгова та О. В. Хитра вважають, що поняття “змішане підприємство” у фінансовій та організаційній структурі близьке до поняття “спільне підприємство” [19, с. 11]. Вважаємо, що таке твердження є слушним, адже у вітчизняній теорії і практиці саме спільному підприємству притаманні аналогічні особливості, як і “mixed companies” у зарубіжній.

Як зазначалось раніше, окрім згаданих термінів у наукових джерелах зустрічається термін “strategic alliance”. Вітчизняні науковці визначають стратегічні альянси як гнучкі міжфірмові союзи, які створюються для спільного вирішення орієнтованих на глобальний ринок конкурентних задач у тій чи іншій галузі, але дозволяють продовжувати суперництво в інших сферах. Варто зазначити, що стратегічні альянси служать багатьом цілям, зокрема, можуть укласти договори про обмін технологіями, брати участь у спільних наукових дослідженнях та розробках, спільно діяти в проведенні маркетингових операцій на територіях своїх країн та ін. [20].

Зауважимо, що практика створення стратегічних альянсів досить розповсюджена закордоном. Так, тільки у США у кінці ХХ ст. число стратегічних альянсів зросло на 80% порівняно з їх кількістю у 50-х роках даного століття [20].

У вітчизняній практиці основні риси, притаманні “стратегічним альянсам”, найбільш точно відображає договір про спільну діяльність, який згідно чинного законодавства України регулюється ст. 1130-1131 Гл. 77 “Спільна діяльність” Цивільного кодексу України [21].

Ми пропонуємо унаочнити вітчизняні та зарубіжні трактування спільної діяльності на рис. 1.

Загальновідомо, що визначення спільної діяльності, як і будь-який інший вид господарювання, знайшов своє обґрунтування як у вітчизняному законодавстві, так і законодавстві зарубіжних країн, і відповідно пройшов усі етапи становлення, розвитку та удосконалення.

Так, у Законі УРСР від 27.03. 1991 р. “Про підприємства в Українській РСР ” спільна діяльність ототожнюється із спільним підприємством [22], а у ЗУ від 04.02.1998 р. “Про внесення змін до Закону України “Про підприємства в Україні” спільне підприємство взагалі перестає існувати як самостійний вид [23]. Із прийняттям Господарського Кодексу [24] зазначені закони втратили чинність, проте спільна діяльність знову не знайшла своєї понятійної визначеності, що є негативним моментом, адже, на наш погляд, саме

Господарський Кодекс повинен регулювати здійснення спільної діяльності в Україні.

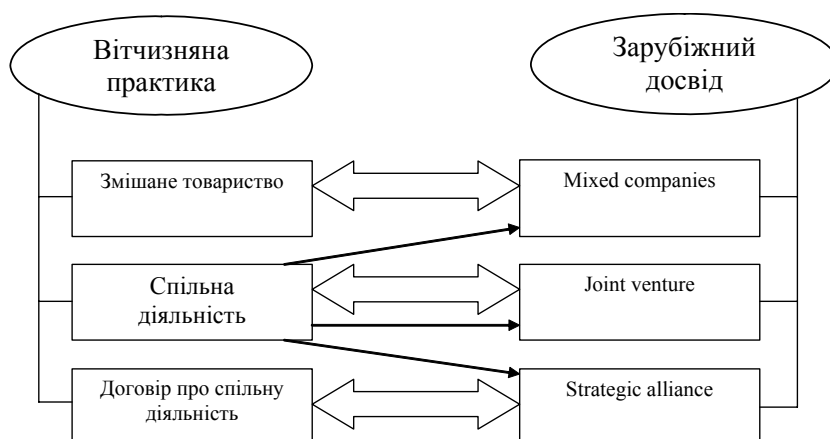

Рис. 1. Форми та види спільної діяльності в контексті вітчизняного та зарубіжного досвіду

Відповідно, станом на сьогодні, спільну діяльність регулюють ст. 1 ЗУ від 16.04.1991 р. "Про зовнішньоекономічну діяльність", згідно з яким спільна підприємницька (господарська) діяльність – це діяльність, що базується на співробітництві між суб'єктами господарської діяльності України та іноземними суб'єктами господарської діяльності і на спільному розподілі результатів та ризиків від її здійснення [25].

В свою чергу, п. 3 П(С)БО 12 "Фінансові інвестиції", затверджений наказом МФУ від 26.04.2000 р. (далі – П(С)БО 12), визначає спільну діяльність як господарську діяльність зі створенням або без створення юридичної особи, яка є об'єктом спільного контролю двох або більше сторін відповідно до письмової угоди між ними [26].

Окрім того, в ст. 7 ЗУ від 22.05.97 р. "Про оподаткування прибутку підприємств" зазначено, що спільна діяльність без створення юридичної особи провадиться на підставі договору про спільну діяльність, що передбачає об'єднання засобів або майна учасників для досягнення спільної господарської мети [27].

Варто зауважити, що визначення поняття спільної діяльності подано також в Угоді між Урядом України та Урядом Об'єднаних Арабських Еміратів про сприяння та захист інвестицій (ст. 1) від 22.01.2003 р., так, в ст. 1 п. 7 даного документу зазначено: "спільна діяльність" включає організацію, контроль, дію, утримання та розміщення юридичних осіб, філій, агентств, офісів, заводів або інших установ для здійснення комерційної діяльності; укладання, виконання та нагляд за виконанням контрактів; придбання, використання, захист та розміщення усіх видів майна, включаючи право на інтелектуальну власність; запозичення фондів, придбання звичайних акцій і придбання іноземних векселів для імпорту" [28].

А у ЗУ від 19.03.1996 р. "Про режим іноземного інвестування" зазначено, що спільна інвестиційна діяльність з участю іноземних суб'єктів господарювання може здійснюватися як у вигляді підприємства (організації) будь-якої організаційно-правової форми, створеного у відповідності з законодавством України (ст. 1), так і у вигляді договору (контракту) про спільну інвестиційну діяльність (виробничої кооперації, спільного виробництва тощо), не пов'язану зі створенням юридичної особи, відповідно до законодавства України (ст. 23) [29].

В свою чергу, у Цивільному Кодексі України спільній діяльності присвячено цілу главу 77 [21], проте визначення економічного змісту та сутності даного поняття відсутні. Законотворець акцентує увагу на договорі про спільну діяльність, проводячи аналогію із простим товариством. Отже, знову загальноприйнятого трактування у вітчизняному законодавстві не має, що, на наш погляд, створює поле зловживань при провадженні спільної діяльності, і негативно характеризує вітчизняні законотворчі процеси.

Таким чином, виходячи із зазначеного, можна зробити висновок, що у діючому законодавстві України спільна господарська діяльність трактується досить вузько,

поверхнево і однобоко, як діяльність, базована на договорі про спільну діяльність в контексті співробітництва одних суб'єктів господарювання з іншими, та не відображає, на наш погляд, мети такої діяльності, і не включає перелік суб'єктів господарювання, які можуть їх здійснювати.

На противагу, у міжнародному законодавстві спільну діяльність розглядають більш глобально та масштабно. Зокрема, у МСБО 31 “Частки в спільних підприємствах” (далі – МСБО 31) визначено рекомендації з ведення обліку часток у спільних підприємствах і відображення активів, зобов'язань, доходів і витрат спільного підприємства у фінансових звітах контролюючих учасників та інвесторів незалежно від структури та здійснення основної діяльності спільного підприємства [30]. Звідси випливає, що у міжнародній практиці для будь-якої спільної діяльності, яка передбачає або не передбачає створення юридичної особи, притаманні такі риси:

1) наявність двох або більше контролюючих учасників, пов'язаних контрактною угодою;

2) спільний контроль, який встановлюється контрактною угодою.

Варто зауважити, що аналогічне поняття спільної діяльності визначено у п. 3 П(С)БО 12. Водночас, у національному стандарті зазначено, що “спільний контроль – розподіл контролю за господарською діяльністю відповідно до договору про ведення спільної діяльності” [26].

Отже, ми можемо зробити висновок, що в Україні згідно з національними стандартами спільна діяльність розглядається тільки як спільна діяльність зі створенням або без створення юридичної особи, а відповідно до чинних норм Цивільного Кодексу України, спільна діяльність розглядається залежно від наявності або відсутності внесків її учасників.

В свою чергу, згідно з МСБО 31 найбільш поширеним є три форми спільної діяльності:

- 1) спільно контрольовані операції;
- 2) спільно контрольовані активи;
- 3) спільно контрольовані суб'єкти господарювання [30].

При цьому, перші дві форми спільної діяльності не передбачають створення юридичної особи, а остання зобов'язує створювати юридичну особу, яку МСБО 31 трактує як спільне підприємство (рис. 2).

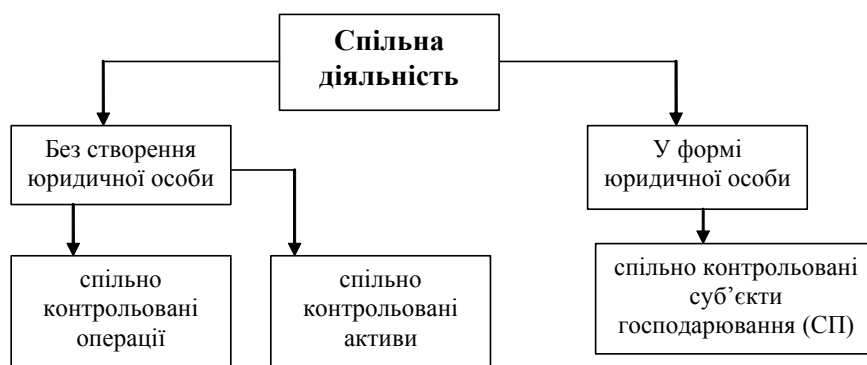

Рис. 2. Класифікація спільної діяльності згідно з МСБО 31

У згаданому стандарті спільна діяльність у вигляді спільно контрольованих операцій пов'язана із використанням активів та інших ресурсів її учасників, а не із створенням відокремлених від них корпорацій. Кожен контролюючий учасник використовує власні основні засоби, утримує власні запаси, здійснює власні витрати і зобов'язання, а також залучає свої власні кошти, які представляють його власні зобов'язання. Угода про організацію такої спільної діяльності, як правило, передбачає способи розподілу між її учасниками виручки від реалізації продукції, що є результатом спільної діяльності, та будь-яких спільно понесених витрат.

Варто відмітити, що у вітчизняній практиці згадані операції є досить поширеними.

Проте, як правило, вони здійснюється на підставі договору підряду. Прикладом є спеціалізовані будівельні підприємства які, або об'єднуються в будівельні трести (що є виконавцями робіт в договорах із замовниками), або здійснюють будівництво одного об'єкта на підставі договору на виконання конкретних робіт генпідрядником, який укладає договори із замовниками.

В свою чергу, спільною діяльністю на основі спільно контрольованих активів може вважатися спільне володіння контролюючими учасниками активами (або активом), що були внесені або придбані для використання у спільній діяльності. При цьому, кожний контролюючий учасник бере на себе узгоджену частину понесених витрат і може отримувати частину результатів від використання активів. Частка майбутніх економічних вигод контролюється ним через свою спільно контрольовану частину активів.

В Україні даний варіант спільної діяльності використовується рідко. Для вітчизняних підприємств характерним є більш поглиблений варіант, який передбачає здійснення спільно контрольованих операцій на основі спільно контрольованих активів.

Згідно з п. 24 МСБО 31 спільно контрольований суб'єкт господарювання – це спільне підприємство, яке передбачає створення корпорації, товариства або іншого суб'єкта господарювання, в якому кожний учасник має свою частку. Отже, спільно контрольований суб'єкт господарювання, тобто спільне підприємство діє аналогічно до інших підприємств, укладає контракти, залучає фінансові ресурси, контролює активи, бере на себе зобов'язання, несе витрати і отримує прибуток. Кожний учасник спільного підприємства має право на отримання частки фінансових результатів або продукції спільного підприємства, що засвідчує договір чи угода між учасниками, яка і встановлює спільний контроль за економічною діяльністю цього суб'єкта господарювання.

Відповідно, у вітчизняній практиці такий варіант спільної діяльності визначено чинним законодавством як просте товариство [22].

Як зазначалось раніше, для цілей бухгалтерського обліку спільною діяльністю в Україні вважається діяльність як зі створенням, так і без створення юридичної особи [26]. На противагу, цивільним законодавством України створення юридичної особи для проведення спільної діяльності не передбачено. Так, ведення спільної діяльності згідно з гл. 77 Цивільного кодексу України здійснюється на підставі відповідного договору, за яким сторони (учасники) зобов'язуються спільно діяти без створення юридичної особи для досягнення певної мети, що не суперечить закону [21].

Підтверджують постулати законодавчої бази і твердження сучасних науковців, зокрема О.В. Дзера, А.С. Довгерт, В.В. Луць розглядають спільну діяльність в Україні у двох основних організаційно-правових формах: без створення юридичної особи та зі створенням юридичної особи. Вчені наголошують, що перша форма характеризується оформленням договору про спільну діяльність, який є юридичним фактом виникнення зобов'язань за спільною діяльністю та містить усі істотні умови взаємовідносин сторін. Щодо другої організаційно-правової форми, то учасникам необхідно укласти установчий (засновницький) договір, який буде визначати правовий статус створеної юридичної особи та регулюватиме їх спільну діяльність [31 – 33].

У своїй монографії Н.Е. Косач також зазначає, що спільна діяльність може здійснюватися у двох формах: у формі юридичної особи та у договірній формі. Однак, автор наголошує, що статусу юридичної особи набуває спільна діяльність в якості господарського товариства, кооперативу, чи об'єднання зі спільною господарською метою; в свою чергу, у формі договору здійснюється на основі договору про спільну діяльність та договору про пов'язані підприємства [34, с. 38].

Отже, на основі вище зазначеного, можна зробити висновок, що спільна діяльність може здійснюватися у двох організаційно-правових формах – як зі створенням, так і без створення юридичної особи, що знаходить своє відображення в бухгалтерському обліку. Відповідно, ми підтримуємо точку зору більшості сучасних науковців щодо поділу спільної діяльності на дві форми та пропонуємо законодавчо закріпити дану класифікацію в

Цивільному кодексі України, а також продублювати її у Господарському кодексі з метою уникнення суперечностей ще на початкових етапах ведення бухгалтерського обліку спільної діяльності в Україні.

Виходячи з проведеного дослідження природи, генезису та економічної сутності спільної діяльності, пропонуємо трактувати її як координовану, взаємозалежну діяльність вітчизняних та зарубіжних суб'єктів господарювання, засновану на об'єднанні активів та джерел їх формування, зі створенням або без створення юридичної особи, метою якої є довготривале співробітництво та досягнення позитивних кінцевих фінансових результатів. Таке визначення, на наш погляд, найбільш повно характеризує спільну діяльність, вказуючи джерела її формування та призначення, і дозволяє максимально наблизити вітчизняне законодавство до європейських стандартів.

Враховуючи результати, можна виокремити наступні ознаки спільної діяльності:

- 1) наявність спільної мети господарювання;
- 2) діяльність як зі створенням, так і без створення юридичної особи;
- 3) наявність договору чи письмової угоди між учасниками;
- 4) об'єднання активів з метою здійснення, визначеної договором або письмовою угодою, спільної діяльності;
- 5) спільний контроль, спільний розподіл результатів та ризиків від здійснення спільної діяльності відповідно до умов договору чи письмової угоди;
- 6) узгодженість проведених операцій в контексті спільної діяльності та відповідальність за прийняті управлінські рішення;
- 7) понесення витрат в процесі спільної діяльності пропорційно до внесків.

Саме дані ознаки, на нашу думку, дозволяють виокремити спільну діяльність із поміж інших видів господарювання, та констатувати, що вона є універсальною формою розвитку господарських зв'язків.

Список використаних джерел

1. Угода про Партнерство та Співробітництво : [за станом на 16.06.1994 р., повний текст угоди, підписаної між Європейським Союзом та Україною в Люксембурзі; видана представництвом Європейської Комісії в Україні]. – К. , 1998. – 70 с. – (Міжнародний документ).
2. Богуславський М.М. Международное частное право / Богуславський М.М. – М. : Международные отношения, 1989. – 198 с.
3. Грингольц И.А. Международные хозяйственные организации в странах-членах СЭВ (понятия и виды) / Грингольц И.А. – М. : ВИИСЗ, 1973. – Вып. 28. – 52 с.
4. Доронина Н.Г. Правовое регулирование иностранных инвестиций (эволюция источников правового регулирования) и перспективы развития российского законодательства / Н.Г. Доронина // ИЗСП ПРФ. – М. , 1995. – 472 с. – Деп. в ИНИОН РАН 16.03.1995, № 50171.
5. Кабатова Е.В. Договорные формы привлечения иностранных инвестиций / Е.В. Кабатова // Правовое регулирование иностранных инвестиций в России. – М. : ИЗСП ПРФ, 1995. – С. 52 – 58.
6. Вознесенская Н.Н. Совместные предприятия как форма международного экономического сотрудничества / Вознесенская Н.Н. – М. : Наука, 1989. – 254 с.
7. Авилов Г.Е. Правовые формы совместной деятельности предприятий в развитых странах / Г.Е. Авилов // Правовое регулирование совместного предпринимательства в развитых капиталистических странах: теория и практика. – М. : ИНИОН, 1991. – С. 13 – 50.
8. Доронина Н.Г. Правовое регулирование иностранных инвестиций за рубежом / Н.Г. Доронина, Н.Г. Семилютина. – М. : Финстатинформ, 1993. – 128 с.
9. Кацура С.Н. Совместная деятельность предприятий (региональный аспект) / Кацура С.Н. – К. : Наукова думка, 1991. – С. 5 – 6.

10. Гальчинський А.С. Основи економічної теорії : [підруч.] / Гальчинський А.С., Єщенко П.С., Палкін Ю.І. – К. : Вища школа, 1995. – С. 258.
11. Рак Н.О. Спільне підприємництво і шляхи підвищення його ефективності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.06.02 “Підприємництво, менеджмент і маркетинг” / Наталя Олександрівна Рак. – Харків, 2002. – 20, [6] с.
12. Батіщев В. Спільна діяльність: до чого тут дивіденди? / Володимир Батіщев // Бухгалтерія. – 2003. – № 37(556). – С. 38 – 49.
13. Торгова Л.В. Основи зовнішньоекономічної діяльності : [навч.-метод. посіб.] / Л.В. Торгова, О.В. Хитра. – Львів : “Новий Світ – 2000”, 2006. – С. 315.
14. Резнікова В.В. Правове регулювання спільної господарської діяльності в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 12.00.04 “Господарське право, господарсько-процесуальне право” / Вікторія Вікторівна Резнікова. – К. , 2006. – 20, [7] с.
15. Бідюк О.О. Облік і аналіз діяльності спільних підприємств : дис. ... канд. екон. наук : 08.06.04 / Оксана Олександрівна Бідюк. – К. , 2006. – 212, [17] с.
16. Howard L. Business Law. Woodbury / L. Howard. – N.Y. , 1965. – P. 294 – 295.
17. Кулагин М.И. Предпринимательство и право: опыт Запада / Кулагин М.И. – М. : Дело, 1992. – С. 56 – 57.
18. Heenen J. Partnership and other personal associations for profit. International encyclopedia of comparative Law / J. Heenen. – V. XIII. – Ch.1. Tubingen, 1972. – P. 190.
19. Торгова Л.В. Спільні підприємства в Україні: Організаційно-економічний механізм і ефективність функціонування / Л.В. Торгова, Л.В. Хитра. – К. : ФАДА, ЛТД, 2001. – С. 11.
20. Ли Се Ун. Международный бизнес: стратегия и управление / Ли Се Ун. – М. : Наука, 1996. – 352 с.
21. Цивільний кодекс України : [за станом на 16.01.2003 р. № 435-IV] // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40 – 44. – С. 356. – (Бібліотека офіційних видань).
22. Про підприємства в Українській РСР [Електронний ресурс] : закон УРСР : [від 27.03.91 р. № 887-ХІІ – ВР, зі змінами та доп.]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.
23. Про внесення змін до Закону України “Про підприємства в Україні” [Електронний ресурс] : закон України : [від 04.02.98 р. № 72/98 – ВР, зі змінами та доп.]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.
24. Господарський кодекс України : [за станом на 16.01.2003 р. № 436-IV із змінами] // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18, № 19 – 20, № 21 – 22. – ст. 144. – (Бібліотека офіційних видань).
25. Про зовнішньоекономічну діяльність [Електронний ресурс] : закон України : [від 16.04.91 р. № 29 – ВР УРСР]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.
26. П(С)БО 12 “Фінансові інвестиції” [Електронний ресурс] : [затв. наказом Міністерства фінансів України 26.04.2000 № 91]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.
27. Про оподаткування прибутку підприємств [Електронний ресурс] : закон України : [від 22.05.97 р. № 283/97-ВР, зі змінами та доп.]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.
28. Про сприяння та захист інвестицій [Електронний ресурс] : угода між Урядом України та Урядом Об’єднаних Арабських Еміратів від 22 січня 2003 року // Нормативні акти України. – Режим доступу : www.ligazakon.ua.
29. Про режим іноземного інвестування [Електронний ресурс] : закон України : [прийнято Верхов. Радою 19 березня 1996 р. № 93/96. – Ст. 80]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.
30. МСБО 31 “Частки в спільних підприємствах” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.minfin.kmu.gov.ua.
31. Дзера О.В. Поняття та основні види зобов’язань за спільною діяльністю / О.В. Дзера, А.С. Довгерт // Зобов’язальне право: теорія і практика : навч. посібн. [для студ. юрид. вузів і фак. ун-тів] / [Дзера О.В., Кузнецова Н.С., Луць В.В. та ін.] ; за ред. О.В. Дзери. – К. : Юрінком Інтер, 1998. – С. 757 – 758.

32. Луць В.В. Контракти у підприємницькій діяльності : [навч. посібник] / Луць В.В. – К. : Юрінком Інтер, 1999. – С. 265 – 266.

33. Довгерт А.С. Спільна діяльність / А.С. Довгерт // Цивільне право : навч. посібник [для студ. юрид. вузів і фак. ун-тів] / [Підпригора О.А., Боброва Д.В., Воронова Л.К. та ін.] ; за ред. О.А. Підпригори та Д.В. Бобрової. – К. : ВЕНТУРІ, 1996. – С. 287 – 288.

34. Косач Н.Е. Правовое регулирование совместной хозяйственной деятельности : [монографія] / Косач Н.Е. – Донецк : ТОВ “Юго-Восток, Лтд”, 2003. – С. 38.

УДК 378.1

І. М. ШПИЛЬОВИЙ
Ю. Б. ШПИЛЬОВА

УКРАЇНСЬКИЙ АСПЕКТ ДОСТУПНОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

В статті розглянуто стан розвитку та особливості доступності вищої освіти в контексті соціально-економічних перетворень в Україні.

В статье рассмотрено состояние развития и особенности доступности высшего образования в контексте социально-экономических превращений в Украине.

In clause the condition of development and feature of availability of higher (university) education in a context of social and economic transformations in Ukraine is considered.

Ключові слова: розвиток, стан, доступність, вища освіта, соціально-економічні перетворення.

Постановка проблеми. Сучасні економічні умови характеризуються трьома основними тенденціями: глобалізацією, інформатизацією та інновацією, які значно впливають і змінюють роль людини у виробництві та впливають на освіту, визначаючи її роль в суспільстві. 2005 р. став переломним в історії української освіти, так як Україна приєдналась до Болонського процесу, ввійшовши в освітній простір Європи. В цих процесах вищій освіті відводиться одна з провідних ролей. Відмінності в можливостях отримання вищої освіти впливають на характер економічного і соціального розвитку суспільства та повинні виступати предметом детального аналізу та спрямованості державної політики України. В суспільстві, заснованому на демократичних принципах, всі, хто прагне отримати вищу освіту, повинні мати рівні шанси реалізувати свій потенціал.

Проблема доступності вищої освіти не нова, але останні роки в Україні та країнах СНД притягує увагу науковців. Необхідно зазначити, що вища освіта населення, з однієї сторони, підвищує економічний потенціал всього суспільства, а з іншої – підвищує статус людини в суспільстві.

Доступність вищої освіти є однією із серйозних проблем соціального розвитку і одним з найважливіших завдань державної політики. Останнім часом досить часто згадується в програмних документах держави, наукових публікаціях, засобах масової інформації тощо. Ще кілька років тому ситуація була іншою. І в те, що ця проблематика зайняла помітне місце в суспільній свідомості, безперечний внесок зробили такі науковці, як Головатий М.Ф., Долішній М.І., Євтушенко Г.А., Куценко В.І., Новіков В.М., Орлатий М.К., Остафійчук Я.В. Янковська Л.А., Євтушенка Г.А. Серед російських вчених можна виділити Рощіну Я.М., Романова П.В., Леденьову Л.І., Аврамову Л.М. та ін.

Аналіз основних публікацій. Наукові дослідження, проведені зазначеними авторами, дозволяють стверджувати про тенденції диференціації системи вищої освіти. З'явилась можливість у кожного випускника школи, здатного вчитися, вступити до якогось ВНЗ. Це, в свою чергу, говорить проте, що вища освіта в нашій країні стало масовою. В той же час сформувалася елітна складова.

На думку М.Ф. Головатого, актуальною є проблема посилення соціальної ролі системи вищої освіти. Вищі навчальні заклади, організовуючи навчальний процес, допомагають вирішувати проблему тимчасового працевлаштування молоді після закінчення школи. З огляду на це одним із завдань є розробка нормативно-правової бази й державних механізмів забезпечення молодих спеціалістів роботою, створення умов для їх професійного